

บทความวิชาการ (Academic article)

สังคมวิทยาดิจิทัลและรูปแบบการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสังคม

Digital Sociology and Its Application Models for Social Development

ณวิญ เสริฐผล^{1*}Nawin Serthpol^{1*}

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

17 กันยายน 2568

8 พฤศจิกายน 2568

9 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

สังคมวิทยาดิจิทัลเป็นศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาสังคมในปัจจุบัน เพราะเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกด้าน การนำความรู้และแนวคิดจากสังคมวิทยาดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ย่อมสามารถสร้างสังคมเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาหลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล 3) เพื่อศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลในการพัฒนาสังคม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และบทความวิจัย ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวคิดสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล ประกอบด้วย การสร้างและการใช้เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสร้างสังคมออนไลน์ ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและสังคม และการกำกับดูแลและจริยธรรมดิจิทัล 2) หลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล ประกอบด้วย การเข้าใจและวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยี การพัฒนานโยบายและกฎหมาย การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ การแก้ไขปัญหาทางสังคม และการสร้างการเข้าถึงและความเสมอภาค 3) รูปแบบการประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลในการพัฒนาสังคม ครอบคลุมหลายมิติ ทั้งมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม นวัตกรรม การเรียนรู้ สุขภาพ และการสร้างเมืองอัจฉริยะ การศึกษานี้มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อสังคม โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่กำลังขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยนโยบายดิจิทัลเพื่อสังคม ช่วยสนับสนุนการกำหนดแนวทางเชิงนโยบายและกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมและความยั่งยืนของสังคมในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ : สังคมวิทยาดิจิทัล, เทคโนโลยีดิจิทัล, สื่อดิจิทัล

¹คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹School of Political and Social Science, University of Phayao

*Corresponding author; email: Nawin.se@up.ac.th, Nawin_serthpol@hotmail.com

Abstract

Digital sociology is a critically important field for studying contemporary society, as digital technology has become embedded in every aspect of human life. When appropriately applied, the knowledge and concepts of digital sociology can help build a strong, stable, and sustainable society. Therefore, this article aims: (1) to examine the key concepts of digital sociology, (2) to explore the fundamental principles of digital sociology, and (3) to investigate models for applying digital sociology to social development. The study draws on documentary sources, including books, research reports, theses, academic articles, and research papers. The findings indicate that: (1) the key concepts of digital sociology include the creation and use of technology, data exchange and communication, behavioral change, the formation of online societies, the relationship between technology and society, and digital governance and ethics; (2) the key principles of digital sociology include understanding and analyzing the impacts of technology, developing policies and laws, building a sustainable and beneficial society, addressing social problems, and ensuring access and equity; and (3) models for applying digital sociology to social development encompass multiple dimensions, including social and cultural, economic, political, environmental, innovative, educational, health, and smart city development. This study is significant for deepening understanding of the role of digital technology in society, particularly in the context of Thailand, which is advancing social development through digital policies. It supports the formulation of policy directions and strategies to promote equity and sustainability in the digital era.

Keywords: digital sociology, digital technology, digital media

บทนำ

สังคมวิทยาดิจิทัล (digital sociology) เกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของอินเทอร์เน็ตตั้งแต่กลางทศวรรษ 2000 หรือต้นปี ค.ศ. 2010 (Lupton, 2015ก; Zhao and Wang, 2023; Fussey and Roth, 2020) เพื่ออธิบายผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ในด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม และการสื่อสาร โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของ “มิติการปฏิสัมพันธ์” จากการพบปะโดยตรงสู่การสื่อสารผ่านโลกเสมือนจริง (visual world) แบบเรียลไทม์ (real time) โดยเฉพาะในปี 2019 เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ยิ่งเร่งให้สังคมพึ่งพาแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Zoom, Microsoft Teams, GrabFood และ TikTok อย่างมาก ซึ่งเป็นสื่อดิจิทัลและบริการอิเล็กทรอนิกส์ (E-service) ที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม (Nair and Patil, 2023; Bhat, 2024) จนหล่อหลอม “ระบบระเบียบโลกใหม่” (ทวิสุข ธรรมศักดิ์, 2564) ที่มนุษย์แทบทุกด้านเกี่ยวพันกับเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรงหรือโดยอ้อม สังคมวิทยาดิจิทัลจึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี ทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และอำนาจ รวมถึงการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่

(Big Data) เพื่อวิเคราะห์พลวัตทางสังคมยุคดิจิทัล (Lupton, 2015g; Hosseini et al., 2022) โดยเน้นให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการนิยามความสัมพันธ์และโครงสร้างสังคมยุคใหม่

เพราะฉะนั้น สังคมวิทยาดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี ผ่านการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น การประมวลผลบนคลาวด์ อินเทอร์เน็ต และปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมแบบเรียลไทม์ อันนำไปสู่การแก้ปัญหาสังคม การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ และการสร้างสังคมที่ยั่งยืน (Serpa, 2021; Skopek, 2023) นอกจากนี้ สังคมวิทยาดิจิทัลยังเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสังคมโดยใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจ เช่น การลดช่องว่างทางดิจิทัล สนับสนุนความยั่งยืนของเมือง และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น e-commerce, online marketplace และเครื่องมือคลาวด์ ซึ่งช่วยให้ธุรกิจรายย่อยเชื่อมต่อผู้บริโภคโดยตรง ลดต้นทุน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน (Mondal, 2024) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และมีอิทธิพลต่อประชาธิปไตยทั้งในด้านบวกและลบ โดยขึ้นอยู่กับการออกแบบและการกำกับดูแล (Bernholz et al., 2021) ดังนั้น กรอบคิดสังคมวิทยาดิจิทัลจึงมีคุณค่าเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในฐานะเป็นกลไกที่เชื่อมโยงความเข้าใจทางสังคมกับการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรม มนุษยธรรม และความยั่งยืนของสังคมในอนาคต อย่างไรก็ตาม ถึงแม้งานวิจัยจำนวนมากได้วิเคราะห์แนวคิดและผลกระทบของสังคมวิทยาดิจิทัล แต่ยังขาดการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติและการประเมินผลกระทบต่อการพัฒนาสังคม ดังนั้น บทความนี้จึงได้เติมเต็มช่องว่างดังกล่าวโดยนำเสนอโมเดลการประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลเพื่อการพัฒนาสังคมที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในบริบทไทย

ประเทศไทยได้ขับเคลื่อนประเทศสู่สังคมดิจิทัลภายใต้ยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และการบริหารภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช.], 2562) ทั้งนี้ แผนนโยบายได้รับการต่อยอดผ่านแผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570) ที่เน้นการสร้างสังคมดิจิทัลที่ครอบคลุมการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อออกแบบนโยบาย และเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางดิจิทัลด้วยกรอบจริยธรรมและความมั่นคงของข้อมูล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล [DEPA], 2565) และแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งมุ่งพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่มีส่วนร่วม โปร่งใส และลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลระหว่างกลุ่มประชากร (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) [DGA], 2566) อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องอาศัยมุมมองเชิงสังคมวิทยาเพื่ออธิบายและพัฒนา โดย “สังคมวิทยาดิจิทัล” มีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตระหว่างรัฐ แพลตฟอร์ม และประชาชน เพื่อส่งเสริมสังคมที่โปร่งใส มีส่วนร่วม และยั่งยืนในยุคดิจิทัล (สศช, 2562; DGA, 2566)

ดังนั้น การศึกษาสังคมวิทยาดิจิทัลจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมไทยยุคดิจิทัล เพราะสามารถทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และโครงสร้างสังคม อันนำไปสู่การออกแบบนโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำ เสริมความเท่าเทียม ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม และยกระดับธรรมาภิบาลอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน นอกจากนี้ สังคมวิทยาดิจิทัล ได้กลายเป็นทรัพยากรความรู้และกรอบวิเคราะห์ที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจเชิงข้อมูลของรัฐ ธุรกิจ และภาคประชาสังคม โดยมุ่งคำนึงถึงคุณค่าและจริยธรรมเพื่อสร้างสมดุล

ระหว่างนวัตกรรมกับมนุษยธรรม องค์ความรู้ดังกล่าวจึงเป็นรากฐานให้ประเทศไทยสามารถปรับตัวและเติบโตอย่างมั่นคงภายในกรอบยุทธศาสตร์ Thailand 4.0 ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในระดับโลก

ประวัติศาสตร์ของสังคมวิทยาดิจิทัล

สังคมวิทยาดิจิทัลเกิดจากการบูรณาการระหว่างสังคมวิทยากับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเริ่มจากการพัฒนาคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในช่วงทศวรรษ 1970s–1980s ก่อนขยายสู่การศึกษาผลกระทบทางสังคมของโลกออนไลน์และสื่อสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยสามารถกำหนดพัฒนาการในแต่ละช่วงได้ ดังนี้

1. ทศวรรษ 1970s เป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงสังคมวิทยากับเทคโนโลยีดิจิทัล (Sociotechnical Integration) ในทศวรรษ 1970s คอมพิวเตอร์เริ่มมีขนาดเล็กลงและสามารถใช้งานได้หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาและองค์กรธุรกิจ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่น ARPANET ซึ่งพัฒนาโดย DARPA ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ได้เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างสถาบันต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักสังคมวิทยาศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อโครงสร้างสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอำนาจ ความรู้ และความไม่เสมอภาค เทคโนโลยีจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือ แต่เป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบชีวิตและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ และวางรากฐานให้สังคมวิทยาดิจิทัลเติบโตในทศวรรษต่อมา (leiner et al., 1997; Fussey and Roth, 2020)

2. ทศวรรษ 1980s (ยุคบ่มเพาะสังคมวิทยาดิจิทัล) ในทศวรรษนี้ อินเทอร์เน็ตเริ่มขยายการใช้งานจากวงการทหารและการวิจัยสู่มหาวิทยาลัย ธุรกิจ และสถาบันต่าง ๆ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวางทำให้การสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล และฟอรัมออนไลน์ เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก นักสังคมวิทยาจึงเริ่มสนใจศึกษาการสร้างเครือข่ายสังคมเสมือนและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มสนใจร่วม (communities of interest) ปรากฏโดยไม่จำกัดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ นับเป็นยุคบ่มเพาะของสังคมวิทยาดิจิทัล ที่สังคมและเทคโนโลยีเริ่มผสานกันผ่านการสื่อสารออนไลน์และการสร้างเครือข่ายใหม่ในโลกดิจิทัล (leiner et al., 1997; Vousinas, 2012)

3. ทศวรรษ 1990s (ยุค World Wide Web และชุมชนออนไลน์) ในทศวรรษนี้ การเกิดขึ้นของ World Wide Web (WWW) ทำให้การเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์สะดวกและกว้างขวางขึ้น อินเทอร์เน็ตกลายเป็นพื้นที่สาธารณะใหม่ที่เชื่อมต่อผู้คนทั่วโลก การเกิดชุมชนเสมือนจริง (Virtual Communities) ช่วยให้ผู้คนรวมกลุ่มตามความสนใจโดยไม่จำกัดพื้นที่ทางกายภาพ งานวิจัยสังคมวิทยาได้เริ่มวิเคราะห์ผลกระทบของโลกออนไลน์ต่อโครงสร้างสังคม อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ โดยเฉพาะการศึกษาของ Katz et al (2001) ที่พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและการสื่อสารระหว่างบุคคล นอกจากนี้ Fussey and Roth (2020) ยังได้วิเคราะห์พัฒนาการของสังคมวิทยาดิจิทัล โดยเน้นการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อการเมือง วัฒนธรรม และสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในด้านอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในยุคดิจิทัล

4. ทศวรรษ 2000s (ยุคการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์) ในทศวรรษนี้ สื่อสังคมออนไลน์ (online social media) เช่น Facebook, YouTube และ Twitter กลายเป็นพลังสำคัญในการสื่อสารและสร้างเครือข่าย

สังคม ผู้คนเริ่มสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัล (digital identity) ปรับรูปแบบความสัมพันธ์ และใช้แพลตฟอร์มเหล่านี้ในการเคลื่อนไหวทางสังคม งานวิจัยของ Boyd and Ellison (2007) ชี้ให้เห็นว่า แพลตฟอร์มสังคมออนไลน์เปลี่ยนวิธีการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลและชุมชน ในขณะที่ Hinduja and Patchin (2008) เน้นผลกระทบของสื่อสังคมต่อพฤติกรรมสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้ใช้ โดยเฉพาะเยาวชน สังคมวิทยาดิจิทัลจึงเริ่มขยายตัวเข้าสู่สถาบันวิชาการอย่างเป็นทางการ ทำให้ดิจิทัลไม่ได้ถูกมองเพียงแค่เทคโนโลยี แต่เป็นโครงสร้างเชิงสังคมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คน

5. ทศวรรษ 2010s (ยุคการสถาปนาสังคมวิทยาดิจิทัลอย่างเป็นทางการ) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า Wynn (2009) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดเรื่อง “สังคมวิทยาดิจิทัล” โดยเน้นการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการวิจัยและการเรียนการสอนทางสังคมวิทยาภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีเกิดใหม่ (emergent technologies) โดยชี้ให้เห็นว่าดิจิทัลเป็นทั้งเครื่องมือทางวิชาการและบริบทใหม่ที่เปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิถีปฏิบัติของนักสังคมวิทยาอย่างมีนัยสำคัญ แต่การวางรากฐานสาขานี้ยังเป็นระบบและได้รับการยอมรับในฐานะสาขาย่อยของสังคมวิทยาเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในทศวรรษ 2010s โดยเฉพาะผ่านผลงานของ Lupton (2015n) ซึ่งได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่ออัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และโครงสร้างทางสังคมอย่างลึกซึ้ง จึงถือเป็นการสถาปนาสังคมวิทยาดิจิทัลให้มีเอกลักษณ์ทางวิชาการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน Boyd (2014) ได้ขยายมุมมองเชิงประจักษ์โดยศึกษาบทบาทของพื้นที่ดิจิทัลในการสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของเยาวชน ช่วงเวลานี้จึงถือเป็นยุคที่สังคมวิทยาดิจิทัลเติบโตอย่างเข้มแข็ง ทำให้มีการเปิดหลักสูตรเฉพาะด้าน การตีพิมพ์งานวิจัย การจัดสัมมนา และการสร้างเครือข่ายนักวิชาการอย่างต่อเนื่อง ทำให้สาขานี้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจปรากฏการณ์ดิจิทัลที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างครบถ้วน

6. ทศวรรษ 2020s (ยุคดิจิทัลขั้นสูง) ทศวรรษนี้เป็นช่วงที่ AI, Big Data และอัลกอริทึม เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน แนวคิด “Algorithmic Society” ได้ชี้ให้เห็นว่าอัลกอริทึมมีอิทธิพลต่อสิ่งที่ผู้คนรับรู้ คิด และตัดสินใจ นักสังคมวิทยาดิจิทัลจึงหันมาศึกษาประเด็นด้านโครงสร้างอำนาจ ความเหลื่อมล้ำ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง และสุขภาพ เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นทั้งรูปแบบการเปลี่ยนวิธีการผลิต การบริโภค และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ นักวิชาการจึงพยายามสร้างกรอบทฤษฎีใหม่เพื่ออธิบายพลวัตระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และอำนาจ ทำให้ทศวรรษนี้เป็นยุคแห่งความท้าทายที่สังคมวิทยาดิจิทัลต้องทั้งทำความเข้าใจผลกระทบปัจจุบันและคาดการณ์ปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ของศตวรรษที่ 21 (Zajko, 2022; Zhou, 2024)

โดยสรุป สังคมวิทยาดิจิทัลเป็นสาขาที่ผสมระหว่างสังคมวิทยาและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อศึกษาผลกระทบของคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ต่อโครงสร้างสังคม พฤติกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตั้งแต่ยุค 1970s–2020s ที่ AI, Big Data และอัลกอริทึมเข้ามามีบทบาท สาขานี้ไม่เพียงวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยี แต่ยังเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความเสมอภาค การมีส่วนร่วม และสร้างความเข้มแข็ง โปร่งใส และยุติธรรมในสังคมร่วมสมัย

ความหมายของสังคมวิทยาดิจิทัล

การทำความเข้าใจความหมายของ “สังคมวิทยาดิจิทัล” (digital sociology) จำเป็นต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจคำว่า “สังคมวิทยา” (sociology) และ “ดิจิทัล” (digital) ให้ชัดเจน เนื่องจากทั้งสองคำมีรากศัพท์และบริบทการใช้งานที่แตกต่างกัน

คำว่า “สังคมวิทยา” โดยทั่วไปหมายถึงการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม (ณวิญ เสริฐผล, 2564) ขณะที่คำว่า “ดิจิทัล” มีความหมายหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูล เช่น Oxford University Press. (n.d.) ให้ความหมาย “ดิจิทัล” (Digital) ว่า เป็นการใช้ระบบการรับและส่งข้อมูลเป็นชุดตัวเลขหนึ่งและศูนย์ เพื่อแสดงสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ว่ามีอยู่หรือไม่ ในขณะที่สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน (อ้างในเดลินิวส์, 2561) ให้ความหมาย “ดิจิทัล” ว่าเป็นคำที่ใช้แทนความหมายของข้อมูลด้วยตัวเลขโดยเฉพาะเลขฐานสอง หรือเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบข้อมูลที่คอมพิวเตอร์สามารถจัดเก็บและจัดการได้ ดังนั้น คำว่า “ดิจิทัล” จึงมุ่งเน้นข้อมูลหรือชุดข้อมูลที่ปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์อัจฉริยะ (Smartphone) ไอแพด (iPad) และแท็บเล็ต (Tablet) ดังนั้น เมื่อรวมคำว่า “สังคมวิทยา” กับคำว่า “ดิจิทัล” จึงเกิดเป็นแนวคิด “สังคมวิทยาดิจิทัล” ซึ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของสังคมวิทยาดิจิทัลในลักษณะดังกล่าว เช่น

Lupton (2012) กล่าวว่า สังคมวิทยาดิจิทัลสามารถเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สามารถศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจถึงผลกระทบ การพัฒนา และการใช้งานของเทคโนโลยีเหล่านี้ รวมถึงผลกระทบของเทคโนโลยีต่อสังคมและการบูรณาการเข้าสู่อัตลักษณ์ของบุคคลได้ ในขณะที่ Selwyn (2019) กล่าวว่า สังคมวิทยาดิจิทัลหมายถึงการศึกษาผลกระทบของการทำให้เป็นดิจิทัลต่อสังคม ทั้งด้านการสื่อสาร การทำงาน และการโต้ตอบทางสังคม โดยสำรวจปรากฏการณ์เช่น โรคอ้วนทางดิจิทัลและการเป็นสมาชิกทางสังคมเสมือนจริงในยุคหลังสมัยใหม่ และ Fussey and Roth (2020) กล่าวว่า สังคมวิทยาดิจิทัลเป็นการศึกษาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม รวมถึงการเมือง วัฒนธรรม และการโต้ตอบทางสังคม นอกจากนี้ Serpa (2021) กล่าวว่า สังคมวิทยาดิจิทัลเน้นการศึกษาว่าเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่อสังคมอย่างไร โดยให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงระหว่างอาณาจักรทางกายภาพและอาณาจักรเสมือน ซึ่งแนวคิดของนักวิชาการเหล่านี้สะท้อนว่า “สังคมวิทยาดิจิทัล” เป็นศาสตร์ที่มุ่งทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง เทคโนโลยีดิจิทัลกับสังคมมนุษย์ ทั้งในมิติของ ผลกระทบ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม อัตลักษณ์ การสื่อสาร วัฒนธรรม และการเมือง โดยมองว่าเทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิค แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมที่หลอมรวม โลกจริงกับโลกเสมือน เข้าด้วยกันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการทำความเข้าใจสังคมร่วมสมัยในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม แนวคิดเหล่านี้มีจุดเน้นและสาระสำคัญที่แตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบจุดเน้นและสาระสำคัญของแนวคิดว่าด้วยความหมายของสังคมวิทยาดิจิทัล

นักวิชาการ	มิติที่เน้น	สาระสำคัญของแนวคิด
Lupton (2012)	อัตลักษณ์ และชีวิตทางสังคม	เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์และตัวตนของมนุษย์
Selwyn (2019)	พฤติกรรมและวัฒนธรรมดิจิทัล	การทำให้เป็นดิจิทัลเปลี่ยนวิถีสื่อสาร การทำงาน และการมีส่วนร่วมทางสังคม
Fussey and Roth (2020)	โครงสร้างและอำนาจทางสังคม	เทคโนโลยีดิจิทัลเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง วัฒนธรรม และสถาบันสังคม
Serpa (2021)	โลกจริง-โลกเสมือน	โลกดิจิทัลทำให้ขอบเขตระหว่างพื้นที่จริงกับเสมือนผสานกัน

จากความหมายเหล่านี้ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัลได้ว่า สังคมวิทยาดิจิทัลศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อโครงสร้าง ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมทางสังคม ทั้งในด้านบวกและลบ เช่น การสื่อสาร การทำงาน และการดำรงชีวิต รวมถึงปรากฏการณ์ใหม่ในยุคดิจิทัล เช่น ภาวะข้อมูลล้น (information overload) และการเป็นสมาชิกทางสังคมเสมือนจริง เทคโนโลยีจึงมิใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมทางสังคม สาขานี้ยังพิจารณามิติการเมือง วัฒนธรรม และอำนาจออนไลน์ ตลอดจนความเชื่อมโยงระหว่างโลกจริงและโลกเสมือน เพื่อทำความเข้าใจผลสะท้อนของปฏิสัมพันธ์ดิจิทัลต่อชีวิตทางกายภาพ ดังนั้น สังคมวิทยาดิจิทัล หมายถึง กรอบแนวคิดที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งทำความเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีต่อโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การสื่อสาร การทำงาน และการสร้างอัตลักษณ์ของผู้คน ทั้งยังวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ในโลกออนไลน์ที่สะท้อนค่านิยมและพฤติกรรมของมนุษย์ในยุคดิจิทัล ตลอดจนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโลกจริงกับโลกเสมือน เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม วัฒนธรรม และอำนาจในบริบทดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

แนวคิดสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล

สังคมวิทยาดิจิทัลมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีในโลกออนไลน์ ที่เทคโนโลยีมิใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นพลังทางสังคมที่กำหนดวิถีชีวิต ความคิด และปฏิสัมพันธ์ของผู้คน ซึ่งมีแนวคิดสำคัญ ดังนี้

1. การสร้างและการใช้เทคโนโลยี การสร้างและการใช้เทคโนโลยีในมุมมองสังคมวิทยาดิจิทัลมิใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่กำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ (Zhao and Wang, 2023; Lupton, 2015ก) เทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็น “ตัวกำหนดเชิงโครงสร้าง” ที่ส่งผลต่อการสื่อสาร การรับรู้ และพฤติกรรม เช่น อัลกอริทึมที่สร้างความจริงทางสังคมใหม่ (Zuboff, 2019) พร้อมสะท้อนอำนาจขององค์กรเศรษฐกิจที่ควบคุมข้อมูล (Couldry and Mejias, 2019) จึงเห็นว่าเทคโนโลยีมิได้เป็นกลาง แต่เป็นกลไกที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ อำนาจ และการกระจายทรัพยากรในสังคมดิจิทัล (Fuchs, 2020)

2. การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสื่อสาร สังคมวิทยาดิจิทัลศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งไม่ใช่เพียงการส่งสาร แต่เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเชื่อมโยงทั้งเนื้อหา วิธีการ และบริบททางสังคม เทคโนโลยีอย่างโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ได้สร้างพื้นที่ใหม่สำหรับการสื่อสารที่รวดเร็ว ทัวถึง และข้ามพรมแดน ส่งผลต่อการคิด การรับรู้ และความสัมพันธ์ของผู้คน (Wu, 2025; Lupton, 2015ก) แนวคิดนี้ยังชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจ เช่น การกระจายอำนาจ การสร้างเนื้อหาโดยผู้ใช้ (User-generated Content) และความท้าทายด้านข้อมูลเท็จ ความเป็นส่วนตัว และการควบคุมเนื้อหา สังคมวิทยาดิจิทัลจึงมุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ การสร้างชุมชนเสมือน และอัตลักษณ์ดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและวัฒนธรรมร่วมในสังคมดิจิทัล

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในสังคมดิจิทัล พฤติกรรมมนุษย์สะท้อนพลวัตระหว่างเทคโนโลยี โครงสร้างสังคม และอำนาจที่เปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง การบริโภคข้อมูล การสื่อสารออนไลน์ และการสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลสะท้อนทั้งทุนทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล การทำงาน การศึกษา และการบริโภคอยู่ภายใต้เศรษฐกิจแพลตฟอร์มที่มนุษย์กลายเป็น “ข้อมูล” ในระบบอัลกอริทึม (Boualou and Zahi, 2023) ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็น “ตัวแสดงทางสังคม” ที่กำหนดรูปแบบปฏิสัมพันธ์และการควบคุมข้อมูล (Winthereik, 2017) การเปลี่ยนแปลงนี้ท้าทายบทบาทของรัฐ นายจ้าง และสถาบันดั้งเดิม พร้อมสะท้อนความพยายามของผู้ใช้ในการรักษาความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยทางดิจิทัล พฤติกรรมในสังคมดิจิทัลจึงเป็นผลจากพลวัตเชิงอำนาจและเทคโนโลยีที่หล่อหลอมสังคมยุคใหม่อย่างซับซ้อน

4. การสร้างสังคมออนไลน์ (Online Community) สังคมออนไลน์สะท้อนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในยุคดิจิทัล สมาชิกสามารถสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลผ่านการโพสต์ การสร้างโปรไฟล์ และการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อการยอมรับและการสร้างชุมชนที่มีความหมาย (Anyuor, 2021; Lupton, 2015ก) นอกจากนี้ ยังเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล การทำงานร่วมกัน และการระดมทุนดิจิทัลที่โปร่งใสและตรวจสอบได้แบบเรียลไทม์ สังคมวิทยาดิจิทัลยังชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็นโครงสร้างอำนาจที่กำหนดกฎเกณฑ์ เนื้อหา และการมองเห็นข้อมูลในโลกออนไลน์ สังคมออนไลน์จึงเป็นระบบนิเวศทางสังคมที่มนุษย์สร้างความสัมพันธ์ อัตลักษณ์ และการมีส่วนร่วมร่วมกันโดยมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลางสำคัญ (Anyuor, 2021)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและสังคม เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยมีความสัมพันธ์แบบทวิภาคี (Mutual Shaping) ซึ่งเทคโนโลยีถูกสร้างขึ้นภายใต้บริบททางสังคม ขณะเดียวกันก็เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและพฤติกรรมของสังคมอย่างต่อเนื่อง (Lupton, 2015ก) การศึกษาด้านนี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการสื่อสาร การทำงาน การบริโภค และการสร้างอัตลักษณ์ รวมถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำและความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีและสังคมจึงช่วยให้เห็นทั้งบทบาทของสังคมในการกำหนดทิศทางเทคโนโลยี และอิทธิพลของเทคโนโลยีต่อการปรับโครงสร้างและวิถีชีวิตในยุคดิจิทัล

6. การกำกับดูแลและจริยธรรมดิจิทัล เป็นประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีต่อวิถีชีวิตมนุษย์ สังคมวิทยาดิจิทัลมองว่าการใช้ Big Data อัลกอริทึม และปัญญาประดิษฐ์ (AI) แม้เปิดโอกาสใหม่ในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเป็นส่วนตัว ความยุติธรรม และความไม่สมดุลของอำนาจ (Eke and Stahl, 2024) การกำกับดูแลจึงเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูล การเข้าถึงสิทธิ และบทบาทของรัฐ-เอกชนในการกำหนดนโยบาย (Hanisch et al., 2023) ทั้งนี้ สังคมวิทยาดิจิทัลเสนอให้การพิจารณาจริยธรรมและการกำกับดูแลเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์สังคม เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ โปร่งใส และยั่งยืน (Stahl, 2025)

โดยสรุป สังคมวิทยาดิจิทัลศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และสังคม โดยมองว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวแสดงทางสังคมที่กำหนดพฤติกรรม การสื่อสาร อัตลักษณ์ และอำนาจในสังคมสมัยใหม่ ศาสตร์นี้มุ่งทำความเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมออนไลน์ พร้อมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และยั่งยืน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมมนุษย์ในอนาคต

หลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล

หลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล คือ การเข้าใจและการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ เพื่อสร้างความเข้าใจและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลและสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น หลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัล ประกอบด้วย

1. การเข้าใจและวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัล สังคมวิทยาดิจิทัลมุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อพฤติกรรมมนุษย์และโครงสร้างสังคม โดยมองว่าเทคโนโลยีไม่ใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นปัจจัยทางสังคมที่กำหนดรูปแบบการสื่อสาร ความสัมพันธ์ และการจัดระเบียบสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลทั้งเชิงบวกและลบ เช่น การเพิ่มโอกาสในการเชื่อมต่อและการมีส่วนร่วม ขณะเดียวกันก็อาจสร้างความเหลื่อมล้ำและขยายช่องว่างทางสังคม (Lupton, 2015ก) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นความเท่าเทียม การเข้าถึงเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลายเพื่อทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี การสร้างอัตลักษณ์ออนไลน์ และผลของนโยบายต่อสังคม โดยมุ่งให้บุคคลและชุมชนสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน สร้างสรรค์ และยั่งยืนในสังคมยุคดิจิทัล

2. การพัฒนานโยบายและกฎหมาย สังคมวิทยาดิจิทัลมุ่งพัฒนานโยบายและกฎหมายที่รองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความปลอดภัยไซเบอร์ และความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลช่วยให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย สร้างความโปร่งใสและประชาธิปไตย (Lupton, 2015ก; Zhao and Wang, 2023) การกำหนดมาตรฐานทางเทคนิคและจริยธรรมจึงเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการเทคโนโลยี เพื่อสร้างกรอบการกำกับดูแลที่ยั่งยืน โปร่งใส และส่งเสริมความยุติธรรมในสังคมยุคดิจิทัล

3. การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ สังคมวิทยาดิจิทัลมุ่งสร้างสังคมที่ยั่งยืนผ่านการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงชุมชนออนไลน์และบูรณาการมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยส่งเสริมความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Lupton, 2015ก) ตัวอย่างเช่น

เมืองอัจฉริยะ (Smart Cities) ใช้ข้อมูลดิจิทัลพัฒนาการบริหารจัดการและบริการสาธารณะ รวมทั้งเสริมสร้างการเรียนรู้และนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรช่วยเพิ่มพลังทางสังคมและปรับนโยบายให้ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบจึงเป็นหัวใจของสังคมวิทยาดิจิทัล เพื่อสร้างสังคมที่สมดุล ครอบคลุม และยั่งยืนในทุกมิติ

4. การแก้ไขปัญหาทางสังคม สังคมวิทยาดิจิทัลช่วยทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาทางสังคมในยุคดิจิทัล เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) และการสร้างสังคมที่มีคุณค่าทางจริยธรรมและความรับผิดชอบร่วมกัน การเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มความมั่นใจในการระบุปัญหาและพัฒนามาตรการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ (Lupton, 2015ก; Uludağ and İleri, 2017) ชุมชนออนไลน์เป็นกลไกสำคัญที่สร้างพื้นที่ทางสังคม เปิดโอกาสให้ผู้คนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันทรัพยากร และรวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการมีส่วนร่วมและสร้างพลังทางสังคม การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมช่วยในการพัฒนานโยบายและมาตรการตอบสนองต่อความซับซ้อนของโลกดิจิทัลอย่างรอบด้านและยั่งยืน ดังนั้น สังคมวิทยาดิจิทัลไม่เพียงวิเคราะห์ปัญหา แต่ยังสร้างกรอบแนวคิดที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาทางสังคมในยุคดิจิทัลมีระบบ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

5. การสร้างการเข้าถึงและความเสมอภาค สังคมวิทยาดิจิทัลให้ความสำคัญกับ การสร้างการเข้าถึงและความเสมอภาคทางดิจิทัล (Digital Inclusion) เพื่อแก้ปัญหา ช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) ที่ส่งผลต่อโอกาสและคุณภาพชีวิตของผู้คนในยุคเทคโนโลยี (Lupton, 2015ก; Ayhan, 2017) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล พื้นที่ออนไลน์ที่ปลอดภัย และแอปพลิเคชันที่เข้าถึงได้ เป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ พร้อมทั้งต้องส่งเสริมทักษะดิจิทัล (digital literacy) เพื่อให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีได้อย่างรู้เท่าทันและสร้างสรรค์ การลดความไม่เสมอภาคจึงต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นโยบายสาธารณะ และความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมในทุกมิติของสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

โดยสรุป หลักการสำคัญของสังคมวิทยาดิจิทัลเน้นการเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อสนับสนุนการปรับตัวอย่างเหมาะสม การพัฒนานโยบาย กฎหมาย และชุมชนออนไลน์ที่ยั่งยืน ตลอดจนแก้ไขปัญหาสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคทางดิจิทัล ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพในสังคมยุคดิจิทัล

รูปแบบการประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลในการพัฒนา

สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1. การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมยุคดิจิทัล โดยเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ และโครงสร้างสังคมอย่างลึกซึ้ง

การศึกษาด้านนี้มีแนวโน้มวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรมดิจิทัล และชุมชนออนไลน์ เพื่อสนับสนุนนวัตกรรมทางสังคมและนโยบายสาธารณะ (Van Dijck et al., 2018; Zuboff, 2019) ข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ยังช่วยทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางสังคมและการจัดการปัญหา เช่น ข่าวดังและการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Fussey and Roth, 2020) นอกจากนี้ การส่งเสริมวัฒนธรรมดิจิทัลและการมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และความเข้มแข็งทางสังคม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในโลกดิจิทัล (Serpa, 2021)

2. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจยุคดิจิทัล โดยช่วยวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมนวัตกรรมธุรกิจ และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการทางเศรษฐกิจผ่านเทคโนโลยี เช่น การประมวลผลแบบคลาวด์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Rogers, 2019; Zuboff, 2019) การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ยังสนับสนุนการตัดสินใจและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ทำให้ธุรกิจตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ สังคมวิทยาดิจิทัลยังสนับสนุนเศรษฐกิจยั่งยืน ผ่านการออกแบบนโยบายที่ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ธุรกิจสตาร์ทอัพเติบโต ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะดิจิทัลของแรงงานเป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน และเพิ่มศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น สังคมวิทยาดิจิทัลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่บูรณาการข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การพัฒนาด้านการเมือง สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองยุคใหม่ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และการตรวจสอบผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) และเว็ทออนไลน์ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายได้อย่างกว้างขวาง (Chadwick, 2018; Bernholz et al., 2021) แนวคิด Open Data และ Open Government ยังเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างโปร่งใส เพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างภาครัฐและประชาชน (Van Dijck et al., 2018) ขณะเดียวกัน สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยี AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมือง และการสร้างเครือข่ายทางสังคม ทำให้สังคมวิทยาดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบการเมืองที่เปิดกว้าง โปร่งใส และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

4. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากร การสร้างนวัตกรรมสีเขียว การตรวจสอบและรายงานปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษาและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ข้อมูลจากเซ็นเซอร์ โดรน และแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว เช่น ระบบรีไซเคิลและการจัดการพลังงานด้วย AI ช่วยเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันการเผยแพร่ข้อมูลและความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมยังสร้างความตระหนักและส่งเสริมการวิจัยและนโยบายที่ยั่งยืน

5. การพัฒนานวัตกรรม สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานวัตกรรม โดยใช้ข้อมูลจากแพลตฟอร์มดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์เพื่อวิเคราะห์และสร้างแนวทางใหม่ ๆ สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่ม

และการสร้างเครือข่าย ตลอดจนพัฒนานวัตกรรมทางสังคม เช่น แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และการเข้าถึงบริการสาธารณะ นอกจากนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองและพัฒนานวัตกรรม เช่น ห้องทดลองเสมือน และการประยุกต์ใช้ AI หรือ machine learning ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจของนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้คน (Fussey & Roth, 2020; Zuboff, 2019)

6. การพัฒนาการเรียนรู้ สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ โดยสนับสนุนการเรียนรู้แบบบุคคล (personalized learning) ที่ปรับเนื้อหาและวิธีการสอนตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น MOOCs และระบบจัดการการเรียนรู้ (LMS) เพื่อเพิ่มโอกาสเข้าถึงความรู้ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน (collaborative learning) ผ่านชุมชนและเครือข่ายออนไลน์ เช่น Zoom หรือ MS Teams พร้อมทั้งใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) และวิดีโอการสอนแบบอินเทอร์แอคทีฟช่วยให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น ขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือแบบเรียลไทม์ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สังคมวิทยาดิจิทัลยังส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยขยายช่องทางการเข้าถึงความรู้ให้ครอบคลุมตลอดเวลาและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน (Anderson & Dron, 2020; Skopek, 2023)

7. การพัฒนาด้านสุขภาพ สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาระบบสุขภาพ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลและการวิเคราะห์ข้อมูลมาช่วยยกระดับการดูแลสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และเข้าถึงได้มากขึ้น (Lupton, 2015; 2018) การใช้ข้อมูลจากอุปกรณ์สวมใส่ แอปสุขภาพ และเทคโนโลยี AI ช่วยให้การดูแลและวิจัยทางการแพทย์มีความแม่นยำและตอบสนองรายบุคคลมากขึ้น ขณะเดียวกันการสื่อสารทางไกลและระบบติดตามโรคระบาดช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการและควบคุมการแพร่เชื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ Big Data ยังช่วยให้นักวิจัยและผู้กำหนดนโยบายเข้าใจพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน และออกแบบโปรแกรมหรือมาตรการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น เทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่เพียงยกระดับบริการสุขภาพ แต่ยังสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเอง เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยบริการ ชุมชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างระบบสุขภาพที่ยั่งยืนและพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การพัฒนาการพัฒนามืองอัจฉริยะ (Smart Cities) สังคมวิทยาดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการเทคโนโลยีและข้อมูลเข้ากับชีวิตประจำวันของประชาชน ผ่านการใช้เซ็นเซอร์อัจฉริยะ (IoT) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อบริหารจัดการเมือง เช่น การจราจร มลพิษ และการรายงานปัญหาสาธารณะแบบเรียลไทม์ (Hollands, 2020; Kitchen, 2018) เมืองอัจฉริยะยังมุ่งสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบและทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน เคารพสิทธิผู้อื่น และมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในสังคมดิจิทัล (Van Dijk et al., 2018) ทั้งนี้ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะต้องควบคู่กับการส่งเสริมความเท่าเทียมทางดิจิทัล การกำกับดูแล

ข้อมูลอย่างโปร่งใส และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย เพื่อสร้างเมืองที่ยั่งยืนและสะท้อนคุณค่าทางสังคมร่วม (Shelton and Lodato, 2019)

โดยสรุป การประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลในการพัฒนามุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมและพัฒนาชีวิตต่าง ๆ ของสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การศึกษา สุขภาพ นวัตกรรม และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วม การสร้างความเสมอภาค การวางแผนเชิงนโยบาย การจัดการทรัพยากร และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

สรุป

สังคมวิทยาดิจิทัลเป็นศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลกับสังคมมนุษย์ โดยมุ่งทำความเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีต่อโครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมของบุคคล กลุ่ม และสถาบัน เทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในทุกมิติ การประยุกต์ใช้แนวคิดสังคมวิทยาดิจิทัลอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างสังคมที่เข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน ในบริบทของประเทศไทย แม้จะเริ่มมีการศึกษาเรื่องสังคมดิจิทัลเพิ่มขึ้น แต่ยังขาดการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติและการประเมินผลในระดับชุมชนและนโยบายสาธารณะ จึงเกิดช่องว่างทางงานวิจัยที่ควรได้รับการพัฒนา แนวคิดสำคัญของศาสตร์นี้ครอบคลุมการสร้างและใช้เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข้อมูล การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสร้างสังคมออนไลน์ ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับสังคม และการกำกับดูแลเชิงจริยธรรม โดยหลักการเน้นการวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยี การพัฒนานโยบาย กฎหมาย และการส่งเสริมความเสมอภาคเพื่อสังคมที่ยั่งยืน การประยุกต์ใช้สังคมวิทยาดิจิทัลครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อม นวัตกรรม การศึกษา สุขภาพ และเมืองอัจฉริยะ โดยเทคโนโลยีทำหน้าที่เป็น “พลังทางสังคม” ที่ส่งอิทธิพลต่ออำนาจ วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน นักสังคมวิทยาดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจ ตรวจสอบ และเสนอแนวทางจัดการผลกระทบของโลกดิจิทัล เพื่อสร้างกรอบปฏิบัติที่สนับสนุนสังคมแห่งการมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และการพัฒนาอย่างมีจริยธรรม สังคมวิทยาดิจิทัลจึงมิใช่เพียงศาสตร์ที่อธิบายโลกดิจิทัลเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบความรู้เชิงนโยบายที่ช่วยให้สังคมไทยสามารถออกแบบและกำกับการพัฒนาเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

สังคมวิทยาดิจิทัลมีศักยภาพสูงในการทำความเข้าใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมยุคดิจิทัลอย่างรอบด้าน จึงเสนอให้

1. ส่งเสริมการวิจัยภาคสนามและการใช้ Big Data เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในบริบทไทย
2. พัฒนาความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาในการใช้สังคมวิทยาดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนนโยบายและนวัตกรรมทางสังคม

3. ส่งเสริมความเท่าเทียมทางดิจิทัลผ่านการพัฒนาทักษะและการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างทั่วถึง, และ
4. สร้างกรอบแนวคิดเชิงสังคมวิทยาที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อออกแบบนโยบายดิจิทัลที่มีจริยธรรมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ณวิญ เจริญผล. (2564). *สังคมวิทยาเบื้องต้น*. โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ทวิสุข ธรรมศักดิ์ (2564). *The Great Reset ปฏิวัติระเบียบโลกใหม่*. บั๊ค ด็อท คอม.
- สำนักงานคณะกรรมการการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช]. (2562). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561–2580). กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*.
https://ict.moph.go.th/upload_file/files/daa49779bd3cd0c06774529009f03f1e.PDF
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) [DGA]. (2566). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570*.
 ราชกิจจานุเบกษา. <https://shorturl.asia/P9GJI>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล [DEPA]. (2565). *แผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. <https://shorturl.asia/daz9W>
- Anderson, T., & Dron, J. (2020). *Teaching Crowds: Learning and Social Media*. Athabasca University Press.
- Anyuor, N. (2021). Social media research methodology: Conducting qualitative, quantitative and mixed approaches. In Chukwuere, J. E., Adom, D. & Chukwuere, P. C. (Eds.). *A-Z of social media research methods* (pp. 90-101). Johannesburg, South Africa: Jozac Publishers.
- Ayhan, B. (Ed.). (2017). Digitalization and Society. In Ayhan, B. (Ed.), *Digitalization and Society* (pp. 29-47). Peter Lang.
- Bernholz, L., Landemore, H., & Reich, R. (Eds.). (2021). *Digital Technology and Democratic Theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bhat, S. (2024). Impact of Social Media on Society. *International Research Journal on Advanced Engineering Hub (IRJAEH)*, 2(3), 473-480.
<https://irjaeh.com/index.php/journal/article/view/84/79>

- Boualou, E., & Zahi, F. (2023). Sociology & digital technology: The mutation of sociological research. In Proceedings of the International Conference in Innovation on Statistical Models Applied on Management, Humanity and Social Sciences (ICISMAMH2S 2023). *SHS Web of Conferences*, 175, 01054. Les Ulis, France: EDP Sciences.
<https://doi.org/10.1051/shsconf/202317501054>
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven: Yale University Press.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Chadwick, A. (2018). *The Hybrid Media System: Politics and Power*. (2nd ed.). Oxford University Press.
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life and Appropriating It for Capitalism*. Stanford: Stanford University Press.
- Eke, D., & Stahl, B. (2024). Ethics in the Governance of Data and Digital Technology: An Analysis of European Data Regulations and Policies. *Digital Society*, 3(1), 11.
<https://doi.org/10.1007/s44206-024-00101-6>
- Fuchs, C. (2020). *Communication and Capitalism: A Critical Theory*. London: University of Westminster Press.
- Fussey, P., & Roth, S. (2020). Digitizing Sociology: Continuity and Change in the Internet Era. *Sociology*, 54(4), 659-674. <https://doi.org/10.1177/0038038520918562>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Social networking and identity construction: Personal information of adolescents on the Internet: A quantitative content analysis of My Space. *Journal of Adolescence*, 31(1), 125-146. <https://shorturl.asia/lfDQe>
- Hollands, R. G. (2020). Will the real smart city please stand up?: Intelligent, progressive or entrepreneurial?. In *The Routledge companion to smart cities* (pp. 179-199). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315178387-13/real-smart-city-please-stand-robert-hollands>
- Hanisch, M., Goldsby, C., Fabian, N., & Oehmichen, J. (2023). Digital Governance: A Conceptual Framework and Research Agenda. *Journal of Business Research*, 162(C), Article 113777. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113777>

- Hosseini, M., Wieczorek, M., & Gordijn, B. (2022). Ethical issues in social science research employing Big Data. *Science and Engineering Ethics*, 28(29).
<https://doi.org/10.1007/s11948-022-00380-7>
- Katz, J., Rice, R., & Aspden, P. (2001). The Internet, 1995-2000: Access, Civic Involvement, and Social Interaction. *American Behavioral Scientist*, 45(3), 405-419.
<https://doi.org/10.1177/0002764201045003004>
- Kitchin, R. (2018). The Real-Time City? Big Data and Smart Urbanism. *GeoJournal*, 79(1), 1-14.
 DOI:10.1007/s10708-013-9516-8
- Leiner, B., Cerf, V., Clark, D., Kahn, R., Kleinrock, L., Lynch, D., Postel, J., Roberts, L., & Wolff, S., (1997). "The Past and Future History of the Internet." *Communications of the ACM*, 40(2), 102-108. <https://dl.acm.org/doi/10.1145/253671.253741>
- Lupton, D. (2012). *Digital sociology: An introduction*. University of Sydney.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.2273418>
- Lupton, D. (2015a). *Digital sociology*. Routledge.
- Lupton, D. (2015b). Health promotion in the digital era: A critical commentary. *Health Promotion International*, 30(1), 174-183. <https://doi.org/10.1093/heapro/dau091>
- Lupton, D. (2018). *Digital Health: Critical and Cross-Disciplinary Perspectives*. Abingdon & New York: Routledge.
- Nair, M., & Patil, A. D. Y. (2023). "Impact Of Social Media On Digital Society". *Journal of Namibian Studies*, 33(3), 4101-4111. <https://www.namibian-studies.com/index.php/JNS/article/view/3414/2367>
- Mondal, S. (2024). Using digital platforms to empower small businesses and local communities in the USA. *International Journal of Innovative Research in Technology*, 11(7), 1984-1985. https://ijirt.org/publishedpaper/IJIRT171022_PAPER.pdf
- Oxford University Press. (n.d.). *Digital*. In Oxford Learner's Dictionary online.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/digital>
- Rogers, R. (2019). *Doing Digital Methods*. London: SAGE Publications.
- Serpa, S. (2021). Digital Society and Digital Sociology One Thing Leads to the Other. *Science Insights*, 38(3), 314-316. <https://bonoi.org/index.php/si/article/view/472>
- Selwyn, N. (2019). "Digital Sociology in Everyday Life." In Orton-Johnson, K., and Prior, N. (Eds.), *Digital Sociology: Critical Perspectives*. Palgrave Macmillan.
- Shelton, T., & Lodato, T. (2019). Actually existing smart citizens. *City*, 23(1), 35-52.
<https://doi.org/10.1080/13604813.2019.1575115>

- Skopek, J. (2023). Introduction and overview to the Research Handbook on Digital Sociology. In J. Skopek (Ed.), *Research handbook on digital sociology* (pp. 1–22). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789906769>
- Stahl, B. C. (2025). The Ethics of Data and Its Governance: A Discourse Theoretical Approach. *Information*, 16(6), 497. P. 1-29. <https://doi.org/10.3390/info16060497>
- Uludağ, A., & İleri, Y. Y. (2017). Digital Health. In B. Ayhan (Ed.), *Digitalization and Society* (pp. 115-131). Peter Lang.
- Van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The Platform Society: Public Values in a Connective World*. Oxford: Oxford University Press.
- Vousinas, G. (2012). *The history of Internet & the birth of InfoCom industry: IT & economic performance*. LAP Lambert Academic Publishing.
- Winthereik, B. R. (2017). Review of the book Digital sociology: The reinvention of social research, by N. Marres. *Science & Technology Studies*, 30(3), 54-55. <https://shorturl.asia/iEuno>
- Wu, M. Y. (2025). Examining the impacts of information and communication technology (ICT) on national development and wellbeing: A global perspective. *Journal of Economy and Technology*, 3, 190-201. <https://shorturl.asia/iPuTJ>
- Wynn, J. R. (2009). Digital sociology: Emergent technologies in the field and the classroom. *Sociological Forum*, 24(2), 448-456. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2009.01109.x>
- Zajko, M. (2022). Artificial intelligence, algorithms, and social inequality: Sociological contributions to contemporary debates. *Sociology Compass*. 2022; 16:e12962. 1-12. <https://doi.org/10.1111/soc4.12962>
- Zhao, Y., & Wang, M. (2023). Digital sociology: origin, development, and prospects from a global perspective. *The Journal of Chinese Sociology*, 10(19), 1-21. <https://doi.org/10.1186/s40711-023-00198-1>
- Zhou, C. (2024). Artificial intelligence in sociology: A critical review and future directions. *FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA*, 35(4), 456-466. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2024.35.4.8>
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=56791>